

מִלְקוֹ עֵילָנָה - הלכו את מי שאכל 'קקואתה', לפי שהם סברו שהוא
 מין טמא. וְקָרוּ לָהּ - והם קראו למין הזה 'תַּתְנוּתָא'.
 הגמרא דנה עתה בענין ה'תנשמת', שיש בה מין אחד שהוא עוף,
 ומוזכר בתורה בפרשת העופות הטמאים (ויקרא יא יח), ומין אחד שהוא
 שרץ, ומוזכר במנין שמונה שרצים הטמאים (שם יא ל).
 תַּנּוּ רַבָּנָן בברייתא. תַּנְשֵׁמַת הנוכרת בתורה בפרשת העופות
 הטמאים, היא פְּאוֹת - מאוס שְׁבַעֲרָצִים, והוא עוף הצועק בלילה.
 מבררת הברייתא: אֵתָה אֹמֵר שתנשמת זו היא פְּאוֹת שְׁבַעֲרָצִים, או
 ש. ש.מ. אֵינוֹ אֵלָא פְּאוֹת - מאוס שְׁבַעֲרָצִים, וכונת התורה ששרץ
 זה כלול באיסור של העופות הטמאים. משיבה הברייתא: אִמְרַת -
 יש לומר תשובה בדבר, צֵא וְלָמַד מִשְׁלַשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה
 נִדְרָשֶׁת בָּהֶן, שאחת המדות היא דָּבָר הַלָּמֵד מֵעֵינָיו, שאם כתבה
 התורה דבר שניתן לפרשו בשני אופנים, עלינו ללמוד את פירושו
 מהענין המדובר באותה פרשה, ובפרשה זו, פְּמָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר, הרי
 רק בְּעוֹפוֹת, וְאֵף בָּאָן, בתנשמת, מדובר בְּמִין מִמֵּינֵי הָעוֹפוֹת.
 הגמרא מביאה ברייתא דומה בענין תנשמת שבשרצים: תַּנּוּתָא נְמִי
 גַבֵּי שְׂרָצִים בְּהָיָא גְּוֹנָא - שנינו גם לגבי שרצים ברייתא דומה,
 תַּנְשֵׁמַת הנוכרת בתורה (ויקרא יא ל) במנין שמונה שרצים הטמאים,
 היא פְּאוֹת - מאוס שְׁבַעֲרָצִים. מבררת הברייתא: אֵתָה אֹמֵר שהיא
 פְּאוֹת שְׁבַעֲרָצִים, או - ש.מ. אֵינוֹ אֵלָא פְּאוֹת שְׁבַעֲרָצִים, וכונת
 התורה שעוף זה טמא כדן שמונת השרצים. משיבה הברייתא:
 אִמְרַתָּה, צֵא וְלָמַד מִשְׁלַשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶן,
 שאחת מהן היא דָּבָר הַלָּמֵד מֵעֵינָיו, וּפְמָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר, בְּשָׂרָצִים,
 וְאֵף בָּאָן, בתנשמת, מדובר בְּמִין מִמֵּינֵי הַשְּׂרָצִים.
 הגמרא מבארת מהו 'באות שבעופות' ו'באות שבשרצים': אֹמֵר
 אֲבִי, התנשמת שהיא פְּאוֹת שְׁבַעֲרָצִים, זהו קִיפּוֹת. והתנשמת
 שהיא פְּאוֹת שְׁבַעֲרָצִים, זהו קוֹרְפָּאִי.
 הגמרא ממשיכה לבאר את מיני העופות הטמאים שבתורה: אֹמֵר רַב
 יְהוּדָה, 'קָאָת' הנוכרת בתורה (ויקרא יא יח) בפרשת העופות הטמאים,
 זו הַקּוֹקֵב, וְרַחֲסָן המוזכרת שם, זו שְׂרָקֵק.
 אֹמֵר רַבִּי יוֹחָנָן, לָמָּה נִקְרָא שָׂמוֹ שֶׁל עוֹף זֶה רַחֲסָן, משום שפִּיּוֹן
 שָׂבָא הַרְחָס, בָּאֵן רַחֲמִים - הרי זה סימן שיבואו גשמים לְעוֹלָם.
 מבארת הגמרא היאך הוא סימן זה: אֹמֵר רַבִּי בִּיבִי בַר אֲבִי, וְהוּא -
 וסימן זה, הוא באופן דִּיתִיב אֲמִידִי וְעֵבִיד שְׂרָקֵק - שהרחם יושב
 על איזה דבר, ומצפצף בקול ונשמע כאילו הוא אומר שרקק.
 מוסיפה הגמרא: וְגַמְרִי - ומסורת בידינו, דָּאִי יִתִּיב אֲאָרְעָא - שאם
 הרחם משנה ממנהגו ויושב על הקרקע וְשָׂרִיק - ומצפצף, הרי זה
 סימן בשורה לעם ישראל, ואֵן אֵתָא מִשִּׁיחָא - יבוא המשיח, שְׁנֵאמַר
 (זכריה י ח) בנבואת זכריה על הגאולה העתידה אֲשָׁרְקָה לָהֶם
 וְאִכְבְּצֵם בִּי פְּדִיתִים. ומבואר בפסוק שלעתיד לבוא יהיה שריקה
 לסימן על הגאולה, ויש לנו מסורת, שיהיה זה שריקת הרחם כשהיא
 יושבת על הקרקע.
 מקשה הגמרא: אֹמֵר לִיה רַב אֲדָא בַר שִׁמִּי לָמַר בַּר רַב אִידָא,
 וְהָא הוּא דִּיתִיב בִּי בְּרַבָּא וְשָׂרֵק וְאֵתָא לְלָל אֲפִסְקִיה לְמוֹתִיה -
 והרי מעשה היה ברחם אחד שישב על שדה חרושה ושרק, ובאה אבן
 שיש מן השמים וריצצה את מוחו של הרחם. מתרצת הגמרא: אֹמֵר
 לִיה מַר בַּר רַב אִידָא, הוּא בִּיּוֹדָא הוּא - אותו רחם היה שרקק,
 שעשה את הסימן שלא בזמן, ולכן נעשב מן השמים ונפל עליו אבן
 השיש.
 הגמרא ממשיכה לבאר את מיני העופות הטמאים שהוזכרו בתורה:
 תַּנּוּ רַבָּנָן, נאמר בפסוק (ויקרא יא טו) 'אֵת כָּל עֹרֵב לְמִינֵי', ויש לדרוש
 את הפסוק כך, 'עוֹרֵב, זֶה עוֹרֵב. והלשון 'אֵת כָּל הָעוֹרֵב' נאמרה
 כדי לְהַבִּיא - לרבות שגם עוֹרֵב הַעֲמָקִי אסור. והלשון 'לְמִינֵי'
 נאמרה כדי לְהַבִּיא עוֹרֵב הַכָּא בְּרֵאשִׁי יוֹנִים, שאף הוא אסור.
 מפרשת הגמרא את הברייתא: אֹמֵר מַר בברייתא, 'עוֹרֵב, זֶה עוֹרֵב'.
 תמדה הגמרא: מאחר ופירש התנא את מיני העורבים שריבתה
 התורה, מדוע לא פירש מהו סימנו של סתם עורב, אֲטוּ קָמֵן קָאֵא -
 וכי עורב סתם נמצא לפנינו והתנא מראה לנו אותה, שמחמת כן לא

אך העוף הקרוי בת מִזְנָא חֲמָרָא, שְׂרָיָא - מותר באכילה. וְסִימְנֵיךְ
 - וסימן לדבר, לשון הדין האמורה לגבי דיני ממונות, 'פָּה בַּח הַבֵּן
 מִכַּח הָאֵב', ואף כאן, יפה כח העוף המכונה 'בת מזג חמרא', שהוא
 טהור, מכח העוף המכונה 'מזג חמרא', שהוא בכיכול האב, שהוא
 טמא.
 הגמרא מבארת את דינם של מיני עופות הקרויים 'שקטנא': אֹמֵר רַב
 יְהוּדָה, יש עוף הקרוי שְׁקִיטָנָא, שיש בו כמה מינים חלוקים, אותם
 שְׂאֲרִיבֵי שְׁקִי - ששוקיהם ארוכים, וְסוּמְקֵי - וגופם אדום, שְׂרָיָא -
 הם מותרים באכילה. וְסִימְנֵיךְ - וסימן לדבר, 'מְוִיָּמָא' - שם של
 עוף טהור שהיה ידוע להם, ודומה לאותו שְׁקִיטָנָא בכך ששוקיו
 ארוכים וגופו אדום. ואותם שהם גְּוִצֵי - נמוכים, ששוקיהם קצרים,
 וְסוּמְקֵי - וגופם אדום, אֲסִירֵי - הם אסורים באכילה. וְסִימְנֵיךְ, הדין
 שנאמר לגבי מומי כהנים (בכורות מד) נָנוּם פְּסוּל - כהן נמוך פסול
 לעבודה, ואף כאן השקטנא הנמוך, טמא. ואותם שְׂאֲרִיבֵי שְׁקִי -
 ששוקיהם ארוכים, וְיִרְזִקֵי - וגופם ירוק, אֲסִירֵי. וְסִימְנֵיךְ, הדין
 שנאמר לגבי טריפות (לעיל נא) יִרְזִקוֹן פְּסוּלוֹן - אם נפל העוף לאש,
 והלב או הקורקבן או הכבד השתנה צבעם לירוק, הרי זו טריפה, ואף
 כאן השקטנא הירוק אסור באכילה.
 הגמרא מבררת מי הם העופות הטמאים שהוזכרו בתורה: אֹמֵר רַב
 יְהוּדָה, עוף הקרוי 'שֶׁלֶף', המוזכר בתורה (ויקרא יא יח) בפרשת העופות
 הטמאים, זה העוף הַשְּׁלוּלָה דְנִים מִן תַּיִם. וְדוֹכִיפַת, המוזכרת שם
 (שם יא יט), הוא העוף שְׁהוּדוֹ פְּאוֹת - כרבולתו עבה ונראה כאילו
 הכרבולת כפולה בתוך הראש וקשורה שם, והוא עוף גדול כתרנגול.
 מסייעת לכך הגמרא מברייתא: תַּנּוּתָא נְמִי הָבִי - כך גם שנינו
 בברייתא, דוֹכִיפַת הוא העוף שְׁהוּדוֹ פְּאוֹת, וְהוּוֹ העוף שְׁהִבִּיא את
 תולעת הַשְּׂמִיר לְבֵית הַמְּקִדָּשׁ, כמסופר במסכת גיטין (סח), ששלמה
 המלך בנה את בית המקדש בלי להשתמש בכרובל, וכדי לחתוך את
 האבנים היה צריך את השמיר, שסוגלת תולעת זו לחתוך כל דבר
 קשה שתחתיה, והיה השמיר מופקד ביד תרנגול הבר, שהוא
 הדוכיפת המוזכר כאן, ונטלו ממנו.
 הגמרא מביאה מיעמרא על השלך ועוד בעלי חיים: רַבִּי יוֹחָנָן, בִּי
 הָוָה חַי - כשהיה רואה את השלך, אֹמֵר, 'מִשְׁפָּטֵיךְ תִּהְיֶה רַבָּה'
 (תהילים לו ז), כלומר משפטי ה' נעשים אפילו בעמקי התהום, שמוזן
 לשם ה' את השלך שימית את הדגים המזונונים למות. בִּי הָוָה חַי -
 כאשר היה רבי יוחנן רואה נְמִלָּה, אֹמֵר, 'צְדָקָתְךָ בְּחַרְרֵי אֵל' (שם),
 כלומר, ה' דואג אפילו לבריה קטנה כנמלה שתמצא את מזונותיה,
 כחיה גדולה, ובכך ניצרת צדקתו.
 הגמרא מביאה מיני עופות שדין אכילתם תלוי במנהג: אֹמֵר אֲמִימַר,
 העופות הקרויים 'לְקֵנִי' ו'בְּמִנֵּי', שְׂרָיָן - מותרים באכילה בכל
 מקום. אך העופות הקרויים 'שְׁקִינָא' ו'בְּמִנָּא', מְקוּם שְׁנַחְנוּ לְאִכּוּל
 אותם, אֹבְלִין - רשאים לאכול, וּמְקוּם שְׁנַחְנוּ שְׁלָא לְאִכּוּל, אֵין
 אֹבְלִין.
 תמדה הגמרא: אֲטוּ בְּמִנְהָא תְּלִיא מִילְתָּא - וכי דין אכילת עופות
 תלוי במנהג, והרי הטהור מותר לכל, והטמא אסור לכל. מתרצת
 הגמרא: אֵין - אכן, יש עופות שדינם תלוי במנהג, וְלֵא קִשְׂיָא - ואין
 זו קושיא, שהיתר העופות שוה בכל מקום, משום שלעופות אלו יש
 רק סימן טהרה אחד, וְהָא - מה שאסור לאוכלם, היינו פְּאוֹתָרָא
 דְשִׁבְחֵיהּ פְּרָם וְעוֹנֵיהּ - במקום שמצויים בו פרס ועוניה, שחן עופות
 טמאים, ויש לחשוש שמא השקנאי והבטנאי שם הם ממיני הפרס
 והעוניה, ואין להתירם בסימן טהרה אחד. וְהָא - מה שמותר
 לאוכלם, היינו פְּאוֹתָרָא דְלֵא שְׁבִיחֵי - במקום שאין מצויים פְּרָם
 וְעוֹנֵיהּ, וכיון שבסתם מקומות יושב אין פרס ועוניה מצויים, אין
 חוששים שהשקנאי והבטנאי המצויים שם הם ממיני פרס ועוניה, וכיון
 שאין עוף טמא שיש לו סימן טהרה אחד מלבד הפרס והעוניה, מותר
 לאכול עופות אלו בסימן אחד.
 ממשיכה הגמרא לדון בכשרותם של מיני עופות שונים: אֹמֵר אֲבִי,
 מיני העופות הקרויים 'קוֹאִי' ו'קוֹאִיא', אֲסִירֵי. אך המין הקרוי
 'קוֹאִיתָא', שְׂרָיָא - מותר באכילה. אבל בְּמַעְרְבָא - בארץ ישראל,

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' א

29 (שם), זו מין דיה רגזנית. ולמה נקרא שמה אנפה, לפי שמנאפת -
 30 מתרגזת עם חכרותיה.
 31 הגמרא מבררת את מנין העופות הטמאים: אמר רב הנין בר רב
 32 חסדא, אמר רב חסדא, אמר רב הנין בריה ו-בנו דרבא, אמר רב,
 33 עשרים וארבעה עופות טמאין הן, שמנתה תורה.
 34 מקשה הגמרא: אמר ליה רב הנין בר רב חסדא לרב חסדא, דהיבא
 35 - על איזו פרשה נאמר כלל זה, והרי בשני מקומות מנתה התורה את
 36 העופות הטמאים, בספר ויקרא ובספר דברים, אי כונת רב לאותם
 37 דספר ויקרא, עשרים הוו - הרי נמנו שם עשרים עופות בלבד. ואי
 38 כונתו לאותם דמשנה תורה, הרי רק עשרים וחד הוו. וכי תימא
 39 - ואם תפרש שהכונה לאותם המנויים במשנה תורה, והעוף ד'דא'ה'
 40 דבתיבא - שכתבתו התורה בויקרא, ולא בתיבא - ולא כתבתו
 41 תורה במשנה תורה, שדייה עלייהו - יש להוסיף על אותם המנויים
 42 במשנה תורה, הרי אבתי עשרין ותרין הוו - עדיין יש לנו רק עשרים
 43 ושנים עופות, ואילו רב אמר שיש עשרים וארבעה עופות טמאים.
 44 מתרצת הגמרא: אמר ליה רב חסדא, הכי אמר אביה דאמך
 45 משמיה דרב - כך אמר אבי אמך שהוא רב חנן בר רבא בשם רב,
 46 נאמר בתורה דהאנפה למינה, דהאיה למינה, כל ערב למינה, ויהניץ
 47 למינהו, דהרי באן עוד ארבע עופות טמאים, ויחד עם העשרים
 48 המנויים בפירוש, הרי אלו עשרים וארבע.
 49 מקשה הגמרא: הרי מתחילה אמרנו שבשתי הפרשיות יחד נאמרו
 50 עשרים ושנים עופות טמאים בפירוש, ואי הכי - אם כך שנספדו לנו
 51 עוד ארבעה מינים טמאים, עשרין נשית הוו - עשרים ושש עופות
 52 טמאים הם, ולא רק עשרים וארבע. מתרצת הגמרא: אמר אבתי,
 53 ד'דא'ה' האמורה בספר ויקרא ולא במשנה תורה, ו'דא'ה' האמורה
 54 במשנה תורה ולא בספר ויקרא, מין עוף אחת היא. ומוסיף אביי
 55 ואומר, דאי סלקא דעתך תרתי אינון - שאם תעלה בדעתך לומר
 56 ששני מיני עופות שונים הם,

1 הוצרך לפרש את סימניו, שנדע מי הוא סתם עורב, האסור. מתרצת
 2 הגמרא: אלא אימא - כך צריך לגרוס בברייתא, 'עורב, זה עורב
 3 אוכמא - עורב שכולו שחור, וכן הוא אומר (שיה"ש ה"א) 'ראשו כהם
 4 פו קוצותיו תלתלים שחורות בעורב, ומבואר בפסוק שסתם עורב
 5 הוא העורב השחור, ואף עורב האמור בפסוק, הוא השחור.
 6 ממשיכה הגמרא לבאר את הברייתא: 'עורב העמקי, שהתרבה
 7 לאיסור מלשון 'את כל העורב, זה הוא חיוורא - עורב לבן. ו'עמוק'
 8 הוא מלשון לבן, ומוכיחה זאת הגמרא, וכן הוא אומר לגבי נגע
 9 צרעת של בהרת לבנה על עור הברש, ו'ר'אה הפהן את הנגע והנה
 10 (ו) מראהו עמוק מן העור' (ויקרא יג ט), שמראה הלובן של הנגע נראה
 11 כאילו הוא יותר עמוק מן העור שמסביב, שהוא כהה יותר, כמראה
 12 חמה העמוקה מן הצל - כמו שהמקום שהשמש זורחת בו נראה
 13 עמוק יותר ממקום שיש בו צל, וכן העורב הלבן נראה צבעו 'עמוק'
 14 כלפי העורב השחור, ולכן הוא מכונה 'עמוקי'.
 15 מבארת הגמרא את סיום הברייתא: ו'עורב הקא בראשי יונים/
 16 שהתרבה לאיסור מלשון 'למינו, אמר רב פפא, לא תיבא דאיתי
 17 בריש יוני - אל תאמר שזה העורב שמגיע לפני היונים, אלא דמי
 18 רישיה לדינה - אלא זה העורב שראשו דומה לראש היונה.
 19 הגמרא ממשיכה בביאור המינים הטמאים: תנו רבנן, נאמר בתורה
 20 בפרשת העופות הטמאים (ויקרא יא טז) ו'את הנץ למינהו, ויש לדרוש
 21 כך, 'הניץ, זה המין הקרוי ניץ. ומה שנאמר בתורה ל'מינהו, נאמר
 22 להביא את מין העוף שקרוי בר חיריא, שגם הוא בכלל איסור הנץ.
 23 מבארת הגמרא: מאי - מהו בר חיריא, אמר אבתי, זהו עוף הקרוי
 24 שורניקא.
 25 הגמרא מבארת שהחסידה והאנפה הן ממיין דיה, ומדוע נקראו כן:
 26 אמר רב יהודה, 'החסידה' האמורה בתורה (ויקרא יא טז), זו מין דיה
 27 לכהן. ולמה נקרא שמה חסידה, לפי שעושה חסידות עם
 28 חכרותיה, שמחלקת להן את מזונותיה. 'האנפה' האמורה בתורה

הגמרא מביאה עתה אמורא החולק על שיטת רב חסדא בשם רב. אומרת הגמרא: זרב, האומר שיש עשרים וארבע עופות טמאים, פְּלִינָא דְרַבִּי אֶבְהוּ – חולק על רבי אבהו, דְּאָמַר רַבִּי אֶבְהוּ, דְּרָאָה, וְזוֹ אִיְהוּ, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ של האיה בשם רָאָה, משום שְׂרֹוּאָה בְּיוֹתֵר – רואה למרחוק. וְכֵן הוּא אוֹמֵר לגבי השלוה שהייתה בסדום ועמורה, שלא עברו ליסטים בארצם, ומרגלים לא באו לרגל בה, נְתִיב לָא יָדְעוּ עֵינַם, וְלֹא שָׁפְתוּ עֵין אִיְהוּ (איב כז ח), ומשל הוא, כלומר, שהיתה ארצם משולה לנתיב שאפילו העיט שהוא עוף טורף אינו מכיר, וכך לא הכירוהו ליסטים. ואפילו האיה שיש לה ראייה רחבה ביותר, והיא רואה למרחוק, לא ראתה אותו, וכך לא ריגלו שם מרגלים. ומבואר בפסוק שהמשל לראייה טובה למרחוק הוא ב'איה'. וכן תִּנָּא בברייתא, האיה עוֹמֶדֶת כְּכַבֵּל, וְרוֹאֶה נִבְלָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

מסיימת הגמרא את ביאור דברי רבי אבהו, קודם שתבאר במה הוא חולק על רב: ולכאורה, מִכָּר דְּרָאָה/ הֵינּוּ אִיְהוּ, מְכַלְל – מוכח, דְּרָאָה לָא הֵינּוּ – אינה רָאָה, שהרי יש עשרים וארבעה מיני עופות טמאים, ואם דאה ראה ואיה הם מין אחד, נמצא שיש רק עשרים ושלושה עופות טמאים. דוחה הגמרא: הרי אי אפשר לומר כן, שכן מְכַרְי מְשַׁנְה תוֹרָה לְאוֹסוֹפִי הוּא דְרָאָה – הרי בספר דברים באה התורה להוסיף על האמור בחומשים הקודמים, ואם כן מֵאֵי שְׁנָא הֵכָּא, דְּכַתִּיב דָּאָה, וּמֵאֵי שְׁנָא הֵתָּם, בדברים, דְּלֹא כְּתִיב דָּאָה, והרי לפי דברי רבי אבהו ד'אה' הוא מין בפני עצמו, ואינה ר'אה, ומדוע לא כתבה אותו התורה בדברים, והרי דרך התורה להוסיף דינים במשנה תורה, ולא לגרוע, אֲלֵא לָא שְׁמַע מֵיְהוּ – אלא ודאי מוכח מכאן שרבי אבהו סובר שמין דָּאָה וְרָאָה וְאִיְהוּ מִין אַחַת הִיא, ולכן לא הוזכרה התורה בדברים את הדאה, לפי שכונת התורה להשמיענו ש'דאה' האמורה בויקרא, היא ר'אה.

הגמרא ממשיכה בביאור דברי רבי אבהו: וּמִכָּר דְּרָאָה/ הֵינּוּ אִיְהוּ, מְכַלְל דְּרִיָּה לָא הֵינּוּ אִיְהוּ, שכן אם נאמר שדיה היא איה, אם כן דאה, ראה, דיה ואיה כולן מין אחד הן, ויש רק עשרים ושלושה מיני עופות טמאים, ואילו רב אמר שיש עשרים וארבעה מיני עופות טמאים. ואם כן קשה, מֵאֵי שְׁנָא הֵתָּם, בויקרא, דְּכַתִּיב לְמִינֵהוּ אִיְהוּ, וּמֵאֵי שְׁנָא הֵכָּא, בדברים, דְּלֹא כְּתִיב לְמִינֵהוּ אִיְהוּ אֲדִיָּה, ואי אפשר לומר שבאמת התורה מרבה גם את מין האיה, וגם את מין הדיה, משום שאם כן התורה בדברים משמיטה את אחד המינים שהוזכרו בויקרא, והרי יש לנו כלל שבדברים התורה רק מוסיפה דינים או תוספת ביאור על מה שנאמר בשאר החומשים. אֲלֵא שְׁמַע מֵיְהוּ – מוכח מכאן שרבי אבהו סובר שכל המינים דָּאָה וְרָאָה וְרִיָּה וְאִיְהוּ כולם מין אַחַת הִיא, ולפיכך מה שנאמר בדברים 'למינהו' על הדיה, היינו מה שנאמר בויקרא 'למינהו' על האיה, לפי שגם מין האיה וגם מין הדיה הם מין אחד. וכיון שכל ארבעה עופות אלו הם מין אחד, בהכרח צריך לומר שרבי אבהו סובר שיש רק עשרים ושלושה מיני עופות טמאים, והוא חולק על רב שסובר שיש עשרים וארבעה.

הגמרא מביאה ברייתא בענין מיני האיה: תִּנָּא בברייתא, אִיְסִי בֶן יְהוּדָה אוֹמֵר, מֵאָה עוֹפוֹת טְמֵאִין יֵשׁ בְּמִזְרַח הָעוֹלָם, וְכוֹלֵן מִין אִיְהוּ הֵן.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין מספר מיני בעלי החיים שבעולם: תִּנִּי – שנה את הברייתא הזו אִיְסִי בְּרִיָּה דְרַבִּי אֶבְהוּ, שְׂבַע מֵאוֹת מִיני דְּגַיִם טמאים הֵן בעולם, וְשְׂמוֹנֶה מֵאוֹת מִיני חַגְבִּים טמאים יש בעולם, וְלַעוֹפוֹת אֵין מִסְפָּר כמה מינים יש, לפי שמיני העופות רבים כל כך.

הבינה הגמרא שהכוונה שמיני העופות הטמאים רבים כל כך, ולפיכך מקשה: הרי עוֹפוֹת טמאים רק עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע הֵינּוּ. מתרצת הגמרא: אֲלֵא כוונת הברייתא וְלַעוֹפוֹת מְהוֹרָים אֵין מִסְפָּר, לפי שהם מרובים כל כך, אבל עופות טמאים יש רק עשרים וארבעה.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת מדוע בבהמות מנתה התורה רק את הטהורות, ובעופות רק את הטמאים: תִּנָּא בברייתא, רַבִּי אוֹמֵר,

אם כן קשה, מְכַרְי מְשַׁנְה תוֹרָה לְאוֹסוֹפִי הוּא דְרָאָה – והרי ספר דברים המכונה 'משנה תורה' חוזר על הדברים שנאמרו בחומשים הקודמים, כדי להוסיף דינים שלא נאמרו שם, ואם כן מֵאֵי שְׁנָא הֵכָּא – מדוע שינתה התורה בספר ויקרא דְּכַתִּיב שם 'רָאָה', וּמֵאֵי שְׁנָא הֵכָּא – ומדוע שינתה התורה בספר דברים, דְּכַתִּיב 'רָאָה' וְלֹא כְּתִיב 'רָאָה', והרי אם באה התורה במשנה תורה להוסיף את ה'דאה', לא היה לה להשמיט את ה'דאה'. אֲלֵא שְׁמַע מֵיְהוּ – ודאי יש ללמוד מכך שמין רָאָה ומין דָּאָה, אַחַת הִיא, ובספר משנה תורה לא הוסיפה התורה מין נוסף, אלא פירשה שאותה 'דאה' האמורה בספר ויקרא, מכונה גם ר'אה.

מקשה הגמרא: וְאִכְתִּי עֶשְׂרִין וְחֲמִשָּׁא הֵינּוּ – והרי עדיין יש לנו עשרים וחמשה עופות טמאים, שהרי בספר ויקרא נאמרו עשרים עופות, ובמשנה תורה נוספה 'דיה', ובנוסף לכך ארבעת העופות שנלמדו מלשון 'למינה' שנכתב ארבע פעמים. מתרצת הגמרא: אֲמַר אֲבִי בְּשֵׁם שְׂרָאָה/ וְדָאָה מִין אַחַת הִיא, כִּף אִיְהוּ' שהוזכרה גם בספר ויקרא וגם בספר דברים וְרִיָּה' שזכורה רק בדברים, מִין אַחַת הִיא.

מוכיח זאת אביי: דֵּאֵי סְלִקָּא דְעֵתָּהּ תְּרִיִּי אֵינּוּ – שאם תעלה בדעתך לומר שדיה ואיה הם שני מינים שונים, מְכַרְי מְשַׁנְה תוֹרָה, לְאוֹסוֹפִי הוּא דְרָאָה – הרי הטעם שכפלה התורה מצוות מסוימות בספר דברים הוא כדי להוסיף בכך על הדברים שנאמרו בחומשים הקודמים, אם נאמר שכונת התורה להוסיף מין טמא נוסף ששמו דיה, מֵאֵי שְׁנָא הֵכָּא – מדוע שינתה התורה את לשונה בספר ויקרא, דְּכַתִּיב 'למינה' אִיְהוּ, וּמֵאֵי שְׁנָא הֵתָּם – ומדוע שינתה התורה את לשונה בספר דברים, דְּכַתִּיב 'למינה' אִיְהוּ, והשמיטה את 'למינה' המרבה את מין האיה, אֲלֵא שְׁמַע מֵיְהוּ ש'איה' וְרִיָּה' מִין אַחַת הִיא, ולכך פעם אחת כתבה התורה 'למינה' על איה ופעם אחת על דיה.

מקשה הגמרא: וְכִי מֵאַחַר ש'איה' וְרִיָּה' מִין אַחַת הִיא, לָמָּה לִיָּה לְמִיכְתָּב – מדוע הוצרכה התורה לכתוב אִיְהוּ וְרִיָּה, ולא כתבה רק שם אחד של עוף זה. מתרצת הגמרא: בְּרִיתֵינָא בְּרִייתא, רַבִּי אוֹמֵר, אֲקָרָא אֵיְהוּ – לכאורה די היה לי אילו הייתי קורא בתורה רק איה, וְרִיָּה לָמָּה נִאֲמָרָה, הרי היא המכונה 'איה'. אלא זהו כְּרִי שְׁלֹא תִתֵּן פְּתִיחוֹן פֶּה לְכַעַל דִּין שִׁרְצָה לְהַתִּיר מִין זֶה, לְחַלּוֹק וְלוֹמַר שֶׁלֹּא אִסְרְתוּ תוֹרָה, שְׁלֹא תִהְיֶה אֲתָה קוֹרָא בתורה שנאסר המין הקרוי אִיְהוּ, והוא אומר לך שרק איה אסרה תורה, וְהוּא קוֹרָא לְמִין הוּזָה דִּיָּה, ויאמר שלא אסרתה תורה, לכן פירטה התורה שאותו עוף המכונה דיה גם כן אסור. ואילו היה כתוב רק דיה, אֲתָה קוֹרָא בתורה שנאסרה דִּיָּה, וְהוּא קוֹרָא לְמִין זֶה אִיְהוּ, ואומר לך איה לא אסרה תורה, לָכֵן כְּתִיב בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה (דברים דיג) וְהִרְאָה וְאֵת הָאִיְהוּ וְהִרְיָה לְמִינֵהוּ, ופירטה התורה את שני השמות שיש למין הזה.

הגמרא מקשה על תירוצו זה, שה'דאה' האמורה בדברים היא ה'דאה' הכתובה בויקרא. מקשה הגמרא: מִיְהוּבִי, שִׁנְיָנו בְּרִייתא, הַפְּרָשׁוֹת הַעוֹסְקוֹת בְּמִיני בְּעָלֵי חַיִּים טְהוֹרִים וְטְמֵאִים, לָמָּה נִשְׁנָו – מדוע חזרה התורה וכתבה אותם גם בספר דברים, לאחר שנכתבו בספר ויקרא, ומבארת הברייתא, בְּכַהֲמָה – לגבי בהמות טמאות, חזרה על כך התורה מִפְּנֵי שְׁנוֹסֵף בְּסִפֵּר דְּבָרִים דִּינָה של הַשְּׁסוּעָה, והיא בריה שיש לה שני גבין ושני שדראות, שאף שהיא מעלה גרה ומפרסת פרסה, היא טמאה, כמבואר לעיל (סו). וּבְעוֹפוֹת נִשְׁנָה פִּרְשָׁה זֶה שׁוֹב, מִפְּנֵי הִרְאָה שְׁנוֹסֵפָה בְּסִפֵּר דְּבָרִים. מבארת הגמרא את קושייתה: מֵאֵי לָא – האם אין לומר, מִדְּכַהֲמָה דִּהֵתָּם לְאוֹסוֹפִי, עוֹפוֹת נְמִי לְאוֹסוֹפִי – מכך שלגבי בהמות חזרה התורה וכתבה פרשה זו כדי להוסיף מין חדש שלא נכתב כלל בויקרא, והוא השְׁסוּעָה, אך לגבי עופות באה התורה להוסיף מין חדש, והוא ה'ראה', ואם כן מוכח שאין זה ה'דאה' שכבר נכתבה בויקרא.

מתרצת הגמרא: לָא – אין הכרח לדמות את הדברים, אלא הֵתָּם – לגבי בהמות, שנתה התורה פרשה זו כדי לְאוֹסוֹפִי – להוסיף את מין השְׁסוּעָה, שלא נכתב כלל בויקרא, ואילו הֵכָּא – לגבי עופות, באה התורה לְפָרְשֵׁי – לפרש את כל שמותיה של ה'דאה'.

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' ב

1 גְלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי מִי שְׁאֵמֵר וְהָיָה הָעוֹלָם, שֶׁכִּהְיֶה מְמַאֵה מְרוֹבָה
 2 מִן הַתְּהוֹרוֹת, שֶׁהָיָה יֵשׁ הַרְבֵּה מִיָּנִי בַּהֲמוֹת וְחַיּוֹת, וּמִתּוֹכֶם רַק עֶשְׂרֵה
 3 מִיָּנִים טְהוּרִים, שֶׁלֹּשׁ בִּבְהֵמָה וְשִׁבְעַת בַּחַיָּה, לְפִיכָּךְ מִנָּה הַכֶּתוּב
 4 בְּמִתְהוֹרָה, וְאֵנּוּ יוֹדְעִים שֶׁכֹּל הַשָּׂאֵר טְמוּאִים. וְכִמוּ כֵן גְּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי
 5 מִי שְׁאֵמֵר וְהָיָה הָעוֹלָם שְׁעוֹפוֹת מְהוֹרָיו מְרוֹבָיו עַל הַטְּמֵאִין,
 6 לְפִיכָּךְ מִנָּה הַכֶּתוּב בְּטְמֵאִין, וְאֵנּוּ יוֹדְעִים שֶׁכֹּל שָׂאֵר הַמִּיָּנִים
 7 טְהוּרִים.
 8 שְׂוֹאלַת הַגְּמָרָא: מֵאֵי קָא מְשַׁמְעַ לָן – מַה בָּא רַבִּי לְלַמְדֵנוּ בַּכֵּךְ, וְהָרִי
 9 פְּשוּט שְׂאִין עוֹד בַּהֲמוֹת טְהוּרוֹת וְאִין עוֹד עוֹפוֹת טְמוּאִים חוּץ מִמָּה
 10 שְׂמֵנָה הַכְּתוּב, שְׂאֵם לֹא כֵן הִיתָה הַתּוֹרָה מוֹנָה אוֹתָם. מְשִׁיבָה
 11 הַגְּמָרָא: כּוּוֹנַת רַבִּי לְהַשְׁמִיעֵנוּ כְּדָאמַר רַב הוֹנָא אָמַר רַב, וְאָמַרְי לָהּ
 12 – וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׂמֵאמַר זֶה אָמַר רַב הוֹנָא אָמַר רַב מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר,
 13 לְעוֹלָם יִשְׁנָה אָדָם לְתַלְמִידוֹ הֲרָךְ קֶצֶרָה – בְּנוֹסַח קֶצֶר. וְלִכֵּן לִימְדֵנוּ
 14 רַבִּי שֶׁהַתּוֹרָה נִקְטָה אֶת הָאוֹפֵן הַקֶּצֶר, בִּבְהֵמָה אֶת הַטְּהוּרוֹת
 15 וּבַעוֹפוֹת אֶת הַטְּמוּאִים, וּמִכֹּאן נִלְמַד שֶׁיֵּשׁ לְלַמֵּד אֶת הַתְּלַמִּידִים
 16 בְּלִשׁוֹן קֶצֶרָה.
 17 הַגְּמָרָא דְנָה בְּעֵנִין אֲכִילַת עוֹף עַל פִּי מִסוּרַת: אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עוֹף
 18 מְהוֹר נֶאֱכָל בְּטְסוּרַת – אִם אָדָם זוֹכֵר שְׂאֵדָם כֶּשֶׁר אֲכַל אֶת הָעוֹף
 19 הַזֶּה, אוֹ שְׂמַסֵּר לוֹ רַבּוֹ אוֹ צִיד חֶכֶם שְׂמִין עוֹף זֶה הוּא טְהוֹר, מוֹתֵר לוֹ
 20 לְסַמּוֹךְ עַל הַמִּסוּרַת הַזֹּאת וְלֹאכּוֹל אֶת הָעוֹף. וּמוֹסִיף רַבִּי יִצְחָק: נֶאֱמַן
 21 הַצִּיד לְזוּמְרָ, עוֹף זֶה טְהוֹר מְסוּרָ לִי רַבִּי. אָמַר רַבִּי יוֹתָנָן, וְהוּא
 22 בְּתַנְאֵי שְׂקָרִי בְּהֵן – שֶׁרַבּוֹ שֶׁל הַצִּיד מְכִיר אֶת כָּל מִיָּנֵי הָעוֹפוֹת
 23 הַטְּמוּאִים, וּבְשִׂמּוֹתֵיהֶן – וְכֵן אֶת כָּל הַשְּׂמוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹפוֹת הַטְּמוּאִים.
 24 הַגְּמָרָא מְבִיאָה סִפְקָ בְּבִיאוֹר דְּבִרְיוֹ שֶׁל רַבִּי יִצְחָק: קָעִי – הַסְּתַפֵּק רַבִּי
 25 וְיָרָא, מַה שְׂאֵמֵר רַבִּי יִצְחָק שֶׁהַצִּיד נֶאֱמַן לִזְמַר בְּשֵׁם רַבּוֹ שֶׁעוֹף זֶה
 26 הוּא מִין שֶׁל עוֹף טְהוֹר, הָאֵם מְדוּבַר בְּרַבּוֹ חֶכֶם – תְּלַמִּיד חֶכֶם שֶׁהוּא
 27 רַבּוֹ שֶׁל הַצִּיד בְּתוֹרָה, אוֹ רַבּוֹ צִיד – צִיד מוֹמַחָה שֶׁהוּא לִימַד אֶת
 28 הַצִּיד אֶת אוֹמְנוֹת הַצִּיד, וְלִכֵּן הוּא נִקְרָא רַבּוֹ בְּמַלְאכַת הַצִּיד.
 29 מוֹכִיחָה הַגְּמָרָא: תָּא שְׂמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹתָנָן עַל דְּבִרְיֵי רַבִּי יִצְחָק,
 30 וְהוּא – וּבְתַנְאֵי שְׂרַבּוֹ שֶׁל הַצִּיד בְּקִי בְּהֵן וּבְשִׂמּוֹתֵיהֶן. אִי אָמַרְתָּ
 31 בְּשִׂלְמָא רַבּוֹ צִיד – אִם נֶאֱמַר שְׂמִדוּבַר בְּרַבּוֹ צִיד שְׂפִיר – מוֹבֵן
 32 הַדְּבַר שֶׁרַבּוֹ שֶׁל הַצִּיד בְּקִי בְּכָל מִיָּנֵי הָעוֹפוֹת הַטְּמוּאִים וּבְשִׂמּוֹתֵיהֶם
 33 שֶׁל הָעוֹפוֹת הַשּׁוֹנִים, שֶׁהָרִי זֶה אוֹמְנוֹתוֹ. אֲלֵא אִי אָמַרְתָּ שֶׁרַבִּי יִצְחָק
 34 מְדַבֵּר בְּרַבּוֹ שֶׁהוּא תְּלַמִּיד חֶכֶם, בְּשִׂלְמָא שְׂמִיָּהּוּ נְמוּרָ לָהּ – מוֹבֵן
 35 הַדְּבַר שֶׁהוּא בְּקִי בְּשִׂמּוֹת הָעוֹפוֹת הַטְּמוּאִים מְשׁוּם שֶׁהוּא לְמוֹד
 36 מִהַחֲכָמִים אֶת כָּל הַשְּׂמוֹת שֶׁל כָּל מִיָּנֵי הָעוֹפוֹת הַטְּמוּאִים, אֲלֵא אִיָּהּוּ
 37 מִי יָדַע לָהּ – מִנֵּין יִכִּיר הַחֲכָם אֶת מִיָּנֵי הָעוֹפוֹת עֲצָמָם, וְאִם כֵּן אִיךְ

38 יִתְכַן שִׁיחִידָה בְּקִי בְּצוּרַת הָעוֹפוֹת הַטְּמוּאִים, כְּדִי לְדַעַת שְׂאִין עוֹף זֶה
 39 דּוּמָה לְאַחַד מִמִּיָּנֵי הָעוֹפוֹת הַטְּמוּאִים. מִסִּימַת הַגְּמָרָא: אֲלֵא לָאוּ
 40 שְׂמַע מִיָּנָה – וְדָאִי מוֹכַח מִכֹּאן שֶׁרַבִּי יִצְחָק דִּיבַר עַל רַבּוֹ צִיד.
 41 מְסִיקָה הַגְּמָרָא: שְׂמַע מִיָּנָה – אֲכֵן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ כֵּן.
 42 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא בְּעֵנִין קְנִיית בִּיצִים מְעוּבְדֵי כּוֹכְבִים: תְּנִי רַבְּנֵן
 43 בְּבִרְייתָא, לְזִקְחִין [–קוֹנִים] בִּיצִים מִן הָעוֹבְדֵי בּוֹכְכִים כְּכָל מְקוֹם,
 44 וְהַבִּיצִים מוֹתֵרוֹת בְּאֲבִילָה, וְאִין חוֹשְׁשִׁין לֹא מְשׁוּם נְבִלוֹת – שְׂמָא
 45 בִּיצָה זֶה נִמְצָאָה בְּתַרְנַגּוּלַת נְבִילָה, וְלֹא מְשׁוּם טְרַפּוֹת – וְכֵן אִין
 46 חוֹשְׁשִׁים שְׂמָא בִּיצָה זֶה הוֹטְלָה עַל יְדֵי תַרְנַגּוּלַת שִׁישׁ בַּהּ אֶחָד מִסִּימְנֵי
 47 הַטְּרִיפָה. כִּיּוֹן שִׁבִיצִים אֵלּוּ הֵן מִיעוּט, וְאִין חוֹשְׁשִׁים לָהֶן.
 48 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְהָרִי עֵדִין יֵשׁ לְחֹשׁוֹ, דְּרִלְמָא דְּעוֹף טְמָא נִיָּהוּ –
 49 שְׂמָא זֶה בִּיצָה שֶׁל עוֹף טְמָא. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמַר אַבְיָה דְּשְׂמוּאֵל
 50 – תִּירֵץ אֲבִיו שֶׁל הָאֲמוּרָא שְׂמוּאֵל, מְדוּבַר בְּבִרְייתָא בְּאֹמְרָא הַנְּכִרִי
 51 הַמוּכָר שִׁבִיצָה זֶה הִיא שְׂל עוֹף פְּלוּנִי טְהוֹר, וְאֵנּוּ יוֹדְעִים שְׂאוֹתוֹ עוֹף
 52 הוּא טְהוֹר, וּמֵאַחַר זֶה דְּבַר שְׂאֵנּוּ יִכּוֹלִים לְבַדּוֹק זֹאת בְּעֲצָמֵינוּ, עַל
 53 יְדֵי שְׂנַבִּיא בִיצִים שֶׁל אוֹתוֹ עוֹף, וְנִרְאָה אִם הֵם בְּאֵמַת דּוּמִים לְבִיצִים
 54 הַלְלוּ שְׂמַכְר לְנוּ הַנְּכִרִי, הַנְּכִרִי מִפְּחוּד לְשַׁקֵּר, וְאִפְשֵׁר לְסַמּוֹךְ עַל
 55 דְּבִרְיוֹ.
 56 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: מְדוּעַ אֲבִיו שֶׁל שְׂמוּאֵל הַצִּירִךְ שֶׁהַנְּכִרִי יֹאמַר
 57 שֶׁהַבִּיצָה הִיא שֶׁל עוֹף פְּלוּנִי טְהוֹר, וְלִיָּמָא שְׂל עוֹף טְהוֹר – לְכֹאֲרוּהּ
 58 דִּי שִׂיאֵמַר הַנְּכִרִי רַק שֶׁהַבִּיצָה הִיא שֶׁל עוֹף טְהוֹר, בְּלִי לְפַרְט אִיזָה מִין
 59 שֶׁל עוֹף טְהוֹר.
 60 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אִי הָכִי – אִם יֹאמַר הַנְּכִרִי כֵךְ, אֵית לִיהּ
 61 לְאִישְׁתְּמוּטִי – יִכּוֹל הוּא לְהַשְׁתַּמֵּט גַּם בְּמִקְרָה שְׂנִמְצָא שִׁשְׁקָר,
 62 וְיֹאמַר שֶׁזֶה בְּאֵמַת שֶׁל עוֹף טְהוֹר, אִךְ הוּא שֶׁל עוֹף טְהוֹר אַחַר שְׂאִינְךָ
 63 מְכִיר.
 64 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: מְדוּעַ צִירִךְ לְהֶאֱמִין לְנְכִרִי, וְלִלְבְּדוֹק [–שִׁבִּדוֹק
 65 הַלּוֹקָח] בְּסִימְנֵין, שֶׁהָרִי יֵשׁ סִימְנִים לְהַכִּיר אִיזָה בִיצִים הֵם שֶׁל עוֹף
 66 טְהוֹר, דְּתַנְיָא בְּבִרְייתָא, בְּסִימְנֵי בִיצִים כְּךָ סִימְנֵי דְּגִים – אוֹתָם
 67 הַסִּימְנִים שִׁישׁ לְבִיצִים שֶׁל עוֹפוֹת לְהַכִּיר אִיזָה בִיצָה הִיא שֶׁל עוֹף
 68 טְהוֹר, הֵם גַּם הַסִּימְנִים לְהַכִּיר אִיזָה דָג טְהוֹר.
 69 תְּמַהָה הַגְּמָרָא: סִימְנֵי דְּגִים סִלְקָא דְּעֵתָךְ – וְכִי עוֹלָה עַל דְּעֵתְךָ
 70 שֶׁהַבְּרִיתָא מְפַרְשֶׁת שְׂסִימְנֵי הַטְּהַרָה שֶׁל דְּגִים הֵם כְּסִימְנֵי הַטְּהַרָה שֶׁל
 71 הַבִּיצִים, כְּנִפְשִׁיר וְכִן שְׂקִישַׁת אָמַר רַבְּחִנָּא – הָרִי אֲמַרָה הַתּוֹרָה שְׂסַנְפִיר
 72 וְקִשְׁקֶשֶׁת הֵם סִימְנִים שֶׁל דְּגִים, וְסִימְנִים אֵלּוּ לֹא שְׂיִיכִים בְּבִיצִים.
 73 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אֲלֵא אִיָּמָא – אֲמוּר כֵךְ בְּבִרְייתָא, כְּפִי סִימְנֵי בִיצֵי
 74 הָעוֹפוֹת, כְּךָ הֵם סִימְנֵי